

NAGY JÓZSEF

A Líceum államosítása és a pedagógiai főiskola első egri évei

Az Eszterházy püspök által megálmodott gyönyörű barokk palota bár nem tudta betölteni eredeti hivatását, a XX. századra több funkciót is ellátva megtelt élettel. Kezdetől fogva itt működött a jogakadémia, 1852-től helyet adott az érseki fiú-tanítóképzőnek és gyakorlóiskolájának, 1921-ben pedig itt nyitotta meg kapuit a fiú felsőkereskedelmi iskola. A földszinti folyosó észak-keleti sarkában működött az érseki nyomda, az első emeleti aula fölötti hatalmas teremben pedig a múzeum és képtár, amely az 1920-as évektől a látogatók előtt is nyitva volt. Az első emelet északi oldalán lévő kápolnában rendszeres hitéleti tevékenység folyt, a déli szárnyon lévő barokk könyvtár pedig közkönyvtárként működve a városi lakosságnak is rendelkezésére állt.

A barokk könyvtártermet már a XIX. század végén kinőtte a könyvtár, s akkor kisebb teremmel bővítették. 1937-ben egy bizottsági jelentés megállapította, hogy a kisebb terem polcai is megteltek és újabb terem megnyitása szükséges. Szmrecsányi Lajos érsek egyetértett a fejlesztéssel, s az I. emeleten a barokk könyvtárterem folytatásaként a Líceum dél-keleti sarkán lévő, Kossuth Lajos utcára néző nagy termet rendeztette be a könyvraktár céljára. A korábbi raktárból olvasótermet alakítottak ki, a köztük lévő két kis szoba pedig irodai célokra szolgált. Mindennapi szóhasználatban az új raktártermet „kiskönyvtárnak” hívták. Lényegében itt került elhelyezésre a könyvtár modernebb anyaga. Ez volt a Főegyházmegyei Könyvtár lélettere 1948-ig.¹

A könyvtár súlyosabb és hosszantartó kálváriája azonban 1948-ban kezdődött. Ez év nyarán megtörtént az egyházi iskolák államosítása, amely természetesen a Líceumban működő intézményeket is érintette. A kultuszminiszter külön kiadott 8000/1948. VKM. sz. rendelete értelmében 1948. július 31-én miniszteri bizottság jött Egerbe, hogy az egyházi megbízottakkal közösen az államosítást végrehajtsa. Erről az aktusról jegyzőkönyv készült, amelyet mindkét fél aláírt. Ez az államosítás gyakorlatilag vagyonmegosztás volt, mert a Líceumnak csupán azon területeit érintette, amelyeket a jogakadémia, a felsőkereskedelmi, a tanítóképző és gyakorlóiskolája által használt termek voltak. A díszterem, a könyvtár teljes terjedelmében, a kápolna, a múzeum és képtár, az érseki nyomda és más

¹ Antalóczi Lajos: A kétszáz éves egri főegyházmegyei könyvtár története. In. Kétszáz éves az egri főegyházmegyei könyvtár. 1793–1993. Emlékkönyv. Eger, 1993. 45. o.

kisebbségi helyiségek megmaradtak az érsekség tulajdonában.² Az 1948–49-es tanévben a már államosított iskolák a Líceumban folytatták tanítási munkájukat 1949 nyaráig. Ekkor a jogakadémiát megszüntették, s hallgatói a budapesti vagy pécsi egyetemen folytathatták tanulmányaikat, a tanítóképzőt a megszüntetett cisztercita gimnázium épületébe helyezték, a kereskedelmi iskolát pedig összevonták a Klapka utcán lévő leánykereskedelmivel. A Líceum épülete tehát üresen maradt.

A hatalmas barokk palota azonban nem állhatott sokáig üresen. 1949. július végén kormányhatározattal Egerbe, a Líceum épületébe helyezik át az 1948-ban Debrecenben megalapított pedagógiai főiskolát. Ennek a döntésnek nyilván politikai indítékai is voltak. Ekkor már utána vagyunk a Mindszenty-pernek és éles harc folyik a kommunista államhatalom részéről az egyházak megtöréséért. A párt és állami vezetők joggal remélhették, hogy vallásellenes harcukban ez a fiatal intézmény hűséges vazallusuk lesz. A főiskola átköltöztetése augusztus végén kezdődött meg, s még a tanszékek elhelyezése sem történt meg, amikor 1949. szeptember 5-i keltezéssel Szávai Nándor államtitkár a következő utasítást küldte dr. Horváth Miklós tankerületi főigazgatónak: „Értesítem Címet, hogy az egri érseki líceum épületének megosztása céljából 1948. július 31-én eljárt miniszteri bizottság döntését módosítottam és a kérdéses épületnek az érseki tulajdonban meghagyott részét ugyancsak állami tulajdonba veszem át. Az újonnan átvett épületrészben bennefoglaltatik az épület I. emeletén lévő és a II. emelet légtérébe nyúló Eszterházy-tér felé néző díszterem, a II. emeleten a fölépcsőház felett és a díszterem légtérével határos képtár és múzeum, az I. emeleten a Fellner utca felé néző kiskönyvtár helyiség, a mellette lévő egyablakos raktárhelyiséggel, ugyanezen az emeleten lévő, Káptalan utca felé eső érseki könyvtárterem, mely a II. emelet légtérébe nyúlik be, továbbá az ehhez tartozó irodák és raktárhelyiségek, a toronyban lévő csillagvizsgáló és múzeumok, a földszint 3. szám alatt lévő egyházmegyei számvevőségi hivatal, végül a földszinten lévő két szobából álló gondnoki lakás és ugyancsak az itt lévő könyvtárosi papi lakás, továbbá a pincének az érsekség tulajdonában meghagyott része, az az érsekség tulajdonában meghagyott fölépcsőházi múzeumi épületrész, a hozzá tartozó két kis pincerésszel együtt. – Utasítom címet, hogy a fenti rendelkezésem értelmében a kérdéses épületet a kápolna és sekrestye kivételével egész terjedelmében vegye át állami tulajdonba.”³

Dr. Horváth Miklós a miniszteri rendelkezésről az érsekséget nem tájékoztatta, hanem 1949. szeptember 10-én egy munkatársa és egy gépíró kíséretében megjelent a Líceum épületében és a minisztériumi iratban foglalt épületrészeket puccsszerűen államosította. Az államosítási eljárásról a főiskola részéről jelen volt dr. Némédi Lajos és Laczkó András, az érsekség részéről Olaj István az

² Uo. 46. o.

³ IKF. Irattár. Történeti értékű iratok 1(a).

épület gondnoka. Az eljárásról az államosítást végrehajtó Tankerületi Főigazgatóság iktatószámával ellátott (2817/1949. Főig. sz.) jegyzőkönyv is készült. A formalitások után a tankerületi főigazgató „ismerteti a Vallás- és Közoktatási Miniszter Úr 1254-13.001-9/1949. számú rendeletét, melynek értelmében a Miniszter Úr utasítja Heves vm. Tankerületi Főigazgatóját, hogy a Líceum épületét a benne lévő kápolna kivételével állami tulajdonba vegye.” Ezek után végigjárták a minisztérium leiratában szereplő termeket és épületrészeket, azok ajtóit lepecsételték és államosításukat jegyzőkönyvben rögzítették. Ezek között volt a barokk könyvtárterem és a Kiskönyvtár is „berendezésével együtt”. Az eljárás végén a tankerületi főigazgató felszólítja Olaj István gondnokot, hogy az államosított termék kulcsát adja át a főiskola igazgatóságának. Olaj István viszont kijelentette, hogy „Ő nem illetékes a fent idézett rendeletek végrehajtásában, mivel erre felhatalmazást az Egri Érsek Úrtól nem kapott. – Dr. Horváth Miklós Tankerületi Főigazgató ezért közvetlenül Főtisztelendő dr. Czapik Gyula Egri Érsek urat a fent idézett rendeletek alapján felkéri, hogy nevezett helyiségek kulcsait átadni szíveskedjék az Állami Pedagógiai Főiskola Igazgatóságának”. Végezetül dr. Horváth Miklós „utasítja az Állami Pedagógia Főiskola Igazgatóságát, hogy a nagy- és a kiskönyvtár helyiségében lévő könyveket használatba ne vegyék, mivel ezek tulajdonjogát a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úr a 8000/1948 VKM sz. rendelet 9. §-ának (2) bekezdése értelmében dönti el.”⁴

Czapik Gyula érsek az államosítás tényéről hivatalosan csak akkor értesült, amikor szeptember 20-án megkapta a tankerületi főigazgató jegyzőkönyvmásolatát az államosításról. Ekkor személyes megbízottait is átküldte a Líceumba, akik a lezárás és pecsételést tényét megerősítették. Az érsek már másnap levelet írt a vallás- és közoktatásügyi miniszternek: „Miniszter Úr! Tisztelettel közlöm, hogy a folyó hó 13-án vett és 14-én telefonon kapott személyes közlésével ellentétben az Érseki Könyvtár és Érseki Képtár helyiségei a mai napon, szeptember 21-én is változatlanul le vannak pecsételve, és így oda be nem léphetek. Kérem nb. intézkedését. Eger, 1949. évi szeptember hó 21-én. Tisztelettel: Czapik Gyula egri érsek”.⁵ Az érsek levelére Ortutay Gyula miniszter október 3-án válaszolt és lényegében kitérő választ adott.

A pedagógiai főiskolák létrehozását az alsófokú oktatási rendszer átalakítása tette szükségessé. 1946-ban a demokratikus kormányzat a polgári iskolákat és a gimnáziumok alsó négy osztályát megszüntette, mindenki számára kötelező jellegű nyolc osztályos általános iskolák szervezését rendelte el. Ezek felső négy osztályában az addigi középiskolák alsó négy osztályának megfelelő szaktárgyi

⁴ EKF Irattára. Tört. ért. ir. 1(a).

⁵ Emlékkönyv 47. o.

oktatást kellett biztosítani. Ennek megvalósításához különösen a falusi iskolákban a személyi feltételek nem voltak meg. Minden oktatási vezető előtt egyértelmű volt, ha az általános iskolában nem akarnak lényeges színvonalcsökkenést, akkor mielőbb nagy tömegben kell képezni megfelelően felkészített szaktanárokat. Erre a feladatra a régi tanítóképzők nem voltak alkalmasak, de nem voltak alkalmasak a tudományegyetemek sem.

Az első két pedagógiai főiskola, amely három év alatt az általános iskolai tanári igényeknek megfelelő nevelőket képzett 1947-ben Budapesten és Szegeden jött létre. 1948-ban ezeket követte a pécsi és debreceni főiskola. A debreceni főiskolát a Központi Egyetem alagsorában és földszintjén helyezték el, ahonnan ekkor költözött el a hittudományi kar a református kollégium épületébe. A Vallás- és Közoktatási Minisztérium is tisztában volt azzal, hogy ez egy szükségmegoldás, ezért Debrecenben önálló épületet kerestek a főiskola számára és tervbe vették egy kollégium megépítését. A minisztérium terveiben azonban még további két főiskola megépítése is szerepelt, egy a Dunántúl északi részén és egy Miskolcon vagy Egerben. 1949 tavaszán a minisztérium megbízottai felkeresték Miskolcot, ahol azonban a város vezetése nem tudott megfelelő megoldást ajánlani, utána jöttek Egerbe, ahol kiderült, hogy az 1948-as államosítás során Egerben a jogakadémiával együtt hét egyházi oktatási intézményt államosítottak, amelyeket részben megszüntettek, részben összevontak. Így egy idetelepítendő főiskola céljára oktatási épületként felajánlották a Líceumot és két kollégiumi épületet.

1949. május 11-én Ortutay Gyula kultuszminiszter a debreceni nagyerdő sarkán lerakta egy 250 fős főiskolai kollégium alapjait, július elején viszont a főiskola igazgatósága megkapta a minisztérium döntését az Egerbe való átköltözésről. A főiskola még ki sem nevezett oktatói közül 14 fő, első évfolyamot már befejezett 115 hallgatója közül 93 vállalta az Egerbe való átköltözést. Júliusban és augusztusban a főiskolának Debrecenben még nagyon sok munkája volt. Le kellett bonyolítani a következő első évfolyam felvételi vizsgáit és július közepétől augusztus közepéig az egy hónapos szaktanítói (szaktanári) tanfolyamot. (Ezt a minisztérium azon tanítói képesítéssel rendelkező működő tanítók számára szervezte országosan, akik szaktanári képesítést kívántak szerezni.) A költözés megszervezésére csak augusztus második felében tudtak koncentrálni. Főiskolai hallgatónak Borsod, Heves és Nógrád megye középiskoláiból is sok frissen érettségizett fiatal jelentkezett. Különösen nagy volt az egeri tanítóképzőben végzettek száma. Ezek részére Egerben augusztus végén külön felvételi vizsgát tartottak.

Dr. Némedi Lajos és több, ekkor már kinevezett főiskolai tanár augusztus második felében jött Egerbe, hogy a Líceumot és a két kollégiumot megnézze és megszervezzék a tanszékek és a hallgatók elhelyezését. Voltak tanszékek, amelyeknek már eleve meghatározott volt a helyük. Természetes volt, hogy az Ének Tanszékét a beépített orgonával rendelkező zeneteremben helyezték el. 1949-

ben az épületből kiköltöző oktatási intézményeknek megtiltották, hogy bármilyen berendezési tárgyat vagy oktatási eszközt magukkal vigyenek. Az egyéves múltra visszatekintő debreceni főiskolának lényegében semmilyen komolyabb technikai felszerelése nem volt, az épületből kiköltöző egykor érseki, ekkor már állami tanítóképzőnek viszont korszerűen felszerelt fizikai és kémiai szertára, s gazdag állattani és növénytani felszerelése volt, új helyükön a cisztercita gimnáziumban viszont hasonló felszerelést kaptak. A jogutód nélkül megszűnt jogakadémia jelentős jogi- és társadalomtudományi könyvanyaggal rendelkezett, de ezek bármelyik egyetemi könyvtárban megtalálhatóak voltak. Természetes tehát, hogy az új főiskola berendezésénél ezeket a tényezőket figyelembe vették.

A II. emelet délkeleti sarkán helyezték el a Fizika Tanszéket oly módon, hogy lépcsőzetes előadója a Fellner utcára nézett, mögötte a sarokteremben volt a fizikai szertár és laboratórium, s mellette két délre néző egyablakos szertár és tanári szoba. A II. emelet ellentétes végén, a délnyugati sarkon volt a Kémiai Tanszék. A sarokszobában alakították ki a laboratóriumot, mellette a nyugatra néző főhomlokzaton egy egyablakos szertár és tanári szoba volt, valamint egy kétablakos tanterem. Ugyanezen a folyosórészen volt az Állattani Tanszék is oly módon, hogy a déli oldallépcső melletti első ajtó volt a tanári szoba, mellette kétablakos előadóterem. A tanszék gazdag állat- és madártani szertárát az érseki könyvtár légtere és a Fizika Tanszék között lévő két tanterembe (ma a Történelem Tanszék tanári szobái) helyezték el.

A II. emeleten a Díszteremtől északra, az egykori Jogakadémia területén helyezték el a Nyelvészeti és Irodalomtörténeti Tanszéket. Az észak-nyugatra néző négyablakos sarokterem volt az irodalomtörténeti előadó, előtte egy északra néző egyablakos belépővel, nyugatra pedig egy tanári szobával. A Nyelvészeti Tanszék tanári szobája és kétablakos előadóterme nyugati fekvésű volt. Ezen a szinten nem volt átjárás az északi és déli oldalak között, mivel az érseki múzeum és képtár zárva volt a forgalom előtt. A II. emelet északi folyosóján a kápolna légtérének mindkét oldalán volt egy előadóterem, az észak-keleti sarokban pedig a Rajz Tanszék helyezkedett el. itt két egyforma három ablak hosszúságú terem volt, egyiknek mindhárom ablaka északra nyílt, a másik sarokterem volt, három ablaka keletre, kettő északra nézett. Mivel ezek az előadók az eredeti építési elképzelések szerint nagyelődóknak épület, tanári szobának alkalmas helyek a környéken sem voltak. Így a teljesen északra néző teremből egy ablak szélességű tanári szobát már beköltözés előtt leválasztottak. A folyosó torony felé folytatásánál egy ötablakos nagyelődó volt. Ezek a nagy termek Eszterházy elképzeléseinek megfelelően az észak-keleti oldalon három szinten egymás fölött helyezkedtek el. Ma már csupán a Bibliotheca Eszterhazyana monumentalitásából következtethetünk ezek egykori nagyságára. Ezt a nagy termet is az 1960-as évek elején – a hallgatói létszám jelentős növekedésekor – átalakították, két kétablakos előadótermet és egy tanári szobát hozva létre.

Az I. emelet nyugatra néző főhomlokzatát nagyrészt igazgatósági irodák és hivatalok foglalták el. A folyosó dél-nyugati sarkán volt a Gazdasági Hivatal (lényegében mai helyén), nyugatra néző előteréből nyílt a hivatalvezető irodája. A Díszterem felé volt a Tanulmányi Osztály kéttablakos irodája, s ebből nyílt az osztályvezető szobája. A Díszteremtől északra volt az igazgatói iroda, és teljesen érthetetlen módon a tanítóképző egykori tanári szobájában, a mai rektori irodában a történelem szak előadóterme és tanári szobája. Az észak-nyugati saroktermet, ahol a gyermeklélektani állomás berendezése volt, sértetlenül meghagyták, egyelőre nem vették igénybe. Ezen a folyosórészen még egy tanszék volt. A déli oldallépcső mellett az Orosz Tanszék tanári szobája és délre néző kéttablakos előadóterme. A folyosó déli részén a főiskolának más területe nem volt. A folyosó déli és keleti részét egészen a hátsó lépcsőig az egyházmegyei könyvtár foglalta el. A barokk teremről keletre volt egy olvasó és két kisebb irodahelyiség, a folyosó végén pedig egy nagy terem, melynek öt ablaka a Fellner utcára, kettő a Kossuth utcára nézett, melyben a „kiskönyvtárnak” nevezett könyvraktár volt elhelyezve. A toronytól északra volt egy ötablakos nagyelőadó, ahol több mint 100 fő elfért (ma Bibliotheca Eszterhazyana) és a Pedagógia Tanszéknek évfolyam-előadásokra igen alkalmas volt. A folyosóval szemben volt a Neveléstudományi Tanszék, előteréből balra nyílt egy kéttablakos szemináriumi helyiség és az előteréből lefalazva egy tanári szoba. Ugyancsak ebben a sarokban volt elhelyezve a Matematika Tanszék, melynek előadója az észak-keleti sarokszoba volt, előteréből pedig ugyancsak leválasztottak egy tanári szobát.

Elhelyezés szempontjából a földszint jelentette a legnagyobb problémát. A bejárattól jobbra a dél-nyugati sarokban helyezték el a Növénytan Tanszéket. A sarokterem volt az előadó, de részben itt, részben az előtérben helyezték el az üveges tárlókban lévő herbáriumot, amelyben olyan történelmi értékű ritkaságok is voltak, mint Bartakovics érsek herbáriuma, melyet 1873-ban hagyományozott a tanítóképzőre. A folyosó déli oldalának közepén az érsek könyvtár alatt volt a zeneterem, amely nélkülözhetetlen volt az ének-zene szakos tanárképzés szempontjából. A keleti végéből nyíló kis helyiség volt a tanári szoba. A zeneteremmel szemben, az északi folyosón, a kápolna alatt volt egy elég nagy terem, amit a tanítóképző is szükségteremnek használt, ebből lett egy női tornaterem, a toronytól északra pedig a férfiaknak rendeztek be ideiglenesen egy tornatermet. Ennyi volt az összes helyiség, amit 1949 őszén a főiskola birtokba vehetett. A többiben „társbérlek” voltak. 1949 nyarán a tanítóképző kiköltözésekor a Líceumban maradt a képző gyakorló iskolájának négy alsó osztálya, ami négy tantermet és egy irodát foglalt el. A földszinti folyosó észak-keleti sarkában ott volt lelakatolva az érseki nyomda és elszállításra várt. De feltételezhető, hogy még más szervek vagy lakók is voltak az épületben. A VKM 1949. szeptember 5-én kelt, további államosítást elrendelő utasítása többek között felsorolja „a földszint 3. sz. alatt lévő egyházmegyei számvevőségi hivatal, végül a földszinten lévő két

szobából álló könyvtárosi, papi lakás” államosítását is.⁶ Feltételezhető, hogy szeptember közepéig ezek kiürítése még nem történt meg.

Végül szólnunk kell a torony második emelet fölötti részének hasznosításáról is. A két világháború között a torony 3–4. szintjén a tanítóképzőnek „szlőjd” temet rendeztek be. Ezt a teljes berendezést 1949 nyarán a tanítóképző a főiskolára hagyta. Ez a főiskola számára igen hasznos volt. A főiskolai képzés ugyanis eredetileg háromszakos volt. A két főszak mellé minden hallgatónak kellett választani egy harmadik szakot is, ez az ének, rajz vagy testnevelés volt. Aki a három képzésszak közül egyiket sem tudta vállalni, az elment műhelygyakorlatra. 1949 végén, hogy jobban csengő és korszerűbb nevet kapjon, elnevezték Úttörővezető szaknak. Mivel 1949-ben az úttörővezetésről nem sokat lehetett tudni, ez a képzés lényegén nem sokat változtatott. A műhelygyakorlat vezető tanára azonban valamikor maga is tanítóképzőt végzett, kiváló gyakorlati ismeretekkel látta el a leendő általános iskolai tanárokat. A műhely fölött, a torony 5. szintjén volt a Földrajz Tanszék. Itt egy nagyelőadót és három kisebb termet rendeztek be és három évtizeden keresztül háborítatlanul végezték munkájukat.

A főiskola vezetése szeptember elejére az összes leendő II. éves hallgatót berendelte, hogy fizikai munkájukkal vegyenek részt az épület berendezésében, szeptember 15-re pedig behívták az összes elsőéves hallgatót is. Mindenkinek a munkájára szükség volt a főiskola, illetve a kollégiumok lakhatóvá tétele érdekében. Szeptember közepétől október elejéig folyt az épületben a rendezkedés, a termek, előadó-helyiségek, laboratóriumok berendezése, s folyt az épület csinosítása. A toronyban a műhelyben már készültek a szocialista jelszavakkal ellátott transzparenszek, melyeket a folyosók légtérében helyeztek el, s készültek papírmasékból tányér nagyságú népköztársasági címerek, amiket a rajz szakos hallgatók festettek ki, s a tantermekben a táblák fölé raktak. Készült egy ilyen közel egy méter átmérőjű gipszből öntött címer is, amit festés után a hallgatók a főbejárat közepső kapuja fölé rögzítettek. Hatvan év múltán lehet, hogy mosolyra csábító ez a tevékenység, de mindez hozzátartozott a kor szelleméhez, s az akkori fiatalok őszinte lelkesedéssel vettek részt benne. Talán ez volt a „fényes szelők” korszakának utolsó nemzedéke, amely komolyan gondolta, hogy „holnapra megforgatjuk az egész világot”. Pedig 1949-ben már a pártállam viharfelhői gyülekeztek Magyarország fölött is.

1949. október 8-án 21 oktató, 77 másodéves és 192 elsőéves hallgató részvételével megkezdődött az Egri Állami Pedagógia Főiskola első tanéve a Liceumban. Ez a 21 fős tantestület 14 tanszék között oszlott meg. Többségük tehát egy személyes tanszék volt, csupán az Irodalom, a Kémia és Pedagógia Tanszéken volt két oktató, és a testnevelésen három. Ez az alapító tanári garnitúra azonban nagyrészt kiváló felkészültségű és jó előadói készségű személyekből állt. Sajnos többségük nagyom hamar visszatért Debrecenbe, ahol tanszékvezető egyetemi

⁶ EKF Irattár. 1(a).

tanárok lettek (dr. Varga Zoltán történelem, 1950; dr. Bot György kémia, 1951; dr. Rapcsák András matematika, 1951; dr. Papp István nyelvészet, 1952). A legkritikusabb időszakban azonban rengeteget segítettek a színvonalas főiskolai képzés beindításában.

Ezen a helyen nem célunk és feladatunk a szakmai munka értékelése, de 1950 júniusában sikeresen véget ért a tanév. A következő tanévre a minisztérium az egri főiskola számára 300 elsőéves hallgató felvételét írta elő. Ez a létszámnövekedés újabb tantermek kialakítását követelte meg. Ezzel megkezdődött az épület újrafelosztása. Szerencsére 1949 őszéhez képest újabb területek álltak rendelkezésre. Kiköltözött az épületből az elemi iskola, elszállították a nyomdát, elkötözött az első emeletről a gyermeklélektani állomás, a városi múzeum elszállította az érseki múzeumban lévő képtárat és más muzeális régiségeket, s az egyház már 1949 őszén minden korábban általa használt területrészt kiürített.

Látszólag tehát az intézmény jelentős új területekkel gazdagodott, de a problémák is gyarapodtak. Eddig a kollégiumokban lakó hallgatók ott kaptak teljes ellátást. 1950-től minisztériumi utasításra az ebédeltetést az oktatási épületben kellett megoldani. Figyelembe véve a növekvő hallgatói létszámot, ezt csak egy nagyteremben tudták végrehajtani. Erre a célra a földszint dél-keleti sarkán lévő nagy saroktermet vették igénybe, amely mellett ételmelegítő, mosogató és tároló helyiséget is kialakítottak. Főzés a Széchenyi út 47. sz. alatti kollégium konyháján volt, a készételt onnan szállították ide. 1950 nyarán minisztériumi rendeletre minden felsőoktatási intézményben be kellett vezetni a katonai oktatást a férfi hallgatók részére, amely tanulmányi idő alatt elméleti képzésből, nyáron pedig egy hónapos gyakorlatból állt. Fel kellett állítani a Katonai Tanszéket, amely a földszint észak-nyugati saroktermében és a mellette nyugatra néző egyablakos szobában helyeztek el. A Katonai Tanszék 1956-ig működött, az oktatást két hivatásos tiszt végezte, akik nem tartoztak a főiskola állományába.

Ezen a nyáron belső átcsoportosításra is sor került. A Tanulmányi Osztály átköltözött az I. emelet észak-nyugati saroktermébe és annak előterébe, ahol korábban a gyermeklélektani állomás volt. A Történelem Tanszék a földszintre került. A déli folyosórészen az oldallépcső és zeneterem között volt egy egyablakos tanári szoba, a zeneterem keleti oldalán pedig egy háromablakos előadó (ez később az Ének Tanszék részére három tanári szobára lett felosztva). A Nővénytani Tanszék a mellette lévő Dél felé néző kétablakos teremmel gazdagodott.

A Pedagógiai Főiskolán testnevelés szakos képzés is folyt, de ehhez megfelelő tornaterem a Liceumban nem állt rendelkezésre. Valahol ki kellett alakítani egy tornatermet. 1950 nyarán ugyan már kínálkozott egy lehetőség, mert a földszint észak-keleti sarkából elszállították az érseki nyomda könyveit, s így egy nagy terem felszabadult. Ez azonban köves padozatú lévén az átalakítása idő és pénzigényes volt. Úgy határoztak tehát, hogy a „kiskönyvtár” anyagát ide szállítják le, s a tornatermet annak helyén alakítják ki. Ezt azonban teljesen önhatalmú-

lag nem merték megtenni. A főiskola igazgatósága 1950. szeptember 15-én levélben kérte az Országos Könyvtári Központ vezetőjét, hogy a „volt érseki könyvtár egy részének (az ún. kiskönyvtárnak) az I. emelet 43–44. szám alatti helyiségeit kiürítettetni, s a főiskolának átengedni szíveskedjék”.⁷ Az OKK vezetőjének engedélyező válasza szeptember 18-i keltezéssel megérkezett Egerbe, amelyben csupán azt kéri az igazgatótól, „hogy a könyvanyag átszállítása a legnagyobb gonddal történjék és a könyvtár egész állományának további biztonságáról gondoskodni szíveskedjék”.⁸ Ennek az engedélynek a birtokában október 4–17. között a kiskönyvtár berendezését, könyvállványait és mintegy 45 000 kötetes könyvállományát a volt egyházi nyomda helyiségeibe szállították le. Az állományból kiemelték a 12 legértékesebbnek vélt dokumentumot, s azt az igazgatói iroda páncélszekrényében helyezték el. Mind a páncélszekrény, mind a tározó helyiség egyik kulcsát Ficzel Antal érseki könyvtáros kapta meg, s külön-külön sem a főiskola, sem az egyházmegye nem juthatott hozzá a lezárt könyvekhez.

Dr. Némedi Lajos főiskolai igazgató 1950. október 20-án levélben tájékoztatta az OKK vezetőjét a könyvek átszállításáról:⁹

„Országos Könyvtári Központ Vezetőjének

Budapest

Kéremre az OOK engedélyt adott arra, hogy a főiskola épületében lévő volt érseki könyvtár egy részét, az u. n. kiskönyvtárt az I. emelet 43–44. sz. alatti helyiségekből a főiskola épületének egy arra alkalmas más részében helyezzük el, s a megürült helyiségeket a főiskola céljaira igénybe vegyük.

A könyvek átszállítását október 4-től október 17-ig hajtottuk végre kisebb részben a főiskolai hallgatóság segítségével, nagyobb részében pedig napszámokkal. A könyvanyagot a földszint 10. sz. helyiségben és a belőle nyíló 2 kisebb szobában helyeztük el. Az átrakásnál ügyeltünk arra, hogy a könyvek állományában károsodás ne történjék és a könyvek amennyiben egyáltalán valamiféle rendszer szerint voltak a könyvespolcokra beállítva, lehetőleg ismét ugyanabban a sorrendben kerüljenek a polcokra. A könyvanyag további biztonságáról gondoskodtam.

Röviden összegezni szeretném észrevételeimet a könyvanyag ezen részének állapotáról: Amikor az I. emelet 43–44. sz. helyiségekbe behatoltunk, a könyvanyag egy jelentős részét az ablakmélyedésekben a földre lerakva találtuk minden felismerhető rendszer nélkül. A könyvanyag egy kis része a padlóra élére

⁷ EKF Irattára. 1(a).

⁸ EKF Irattára. 1(a).

⁹ EKF Irattára. 1(a).

volt lerakva, mert egy régebbi csőrepedés miatt ezeknek a könyveknek, a jelek szerint, a szárítása vált szükségessé. A könyvanyag egy további jelentékeny része minden helyrajzi megjelölés nélkül pecsét és szám nélkül volt berakva a szekrényekbe. A könyvanyagnak több mint a fele sorszámmal ellátva bizonyos rendszer szerint volt a polcokba berakva. A könyvtárra vonatkozó katalógusokat és katalógus cédulákat mind érintetlenül átszállítottam egy külön helyiségbe. Megjegyzem azonban, hogy a katalógus dobozoknak nagy része, jóval több mint a fele teljesen üres volt. – A helyiségekben található minden kéziratot és könyvritkaságot (ezek is a legteljesebb rendtelenségben heverték itt-ott) igazgatói irodám fali szekrényeiben helyeztem el és őrizem. Emlékezetem szerint a felszabadulás előtt a volt érseki könyvtár másik részében, a nagy könyvtárterem közepén, volt egy kiállítási szekrény. Néhány kötetet sikerült most megtalálni ezek közül a kiállított könyvek közül, gemkapoccsal megfelelő lapra rá van erősítve a könyvhöz fűzött magyarázó szöveg is. Így előkerült a könyvtár legrégebbi kézírata is a XIII. századból, valamint egy érdekes XV. századbeli német állatmeséket tartalmazó kódex.

A MOK több ízben lenthárt megbízottjai szerint az érseki könyvtárnak másik, tehát szebb és értékesebb részét, amely a freskós nagy teremben van elhelyezve, műemléknek kellene nyilvánítani és így máris ki lehetne venni minden további nélkül az egyházi kézből. A könyvtárnak ez a része egyházmegyei pecsét alatt áll és a kulcs is a papoknál van.

Korábbi átiratokra hivatkozva, kérem, szíveskedjenek intézkedni az érseki könyvtár most átpakolt anyagának sorsáról, esetleges helyszíni szemle alapján.

Dr. Némedi Lajos
igazgató”

Ezzel látszólag évekre nyugvópontra jutott a könyvtár sorsa. Czapik érsek azonban nem nyugodott bele a könyvtár elvesztésébe. Őt nem a tulajdonjog kérdése érdekelte. Tudta, hogy milyen felmérhetetlen értékű kincs hever a barokk könyvtár polcain, s látva különösen a kulturális javak államosítás utáni sorsát, féltette azt a pusztulástól. Annyira bizott törekvésének igazában, hogy 1953 márciusában a könyvtár bezártsága ellenére Iványi Sándor személyében új vezetőt nevezett ki a könyvtár élére. 1954 tavaszán a könyvtár ügye komoly támogatóra talált az Országos Széchényi Könyvtárban. március 18-án látogatást tett a könyvtárban Iványi Sándor kíséretében Kondor Istvánné a Népművelési Minisztérium osztályvezetője és Waldapfel Eszter a Széchényi Könyvtár igazgatóhelyettese. Waldapfel Eszter nagy tudású, nemzetközileg is elismert könyvtáros szakember volt, aki nagyon gyorsan felmérte, hogy kultúrpolitikailag is mennyire káros az értékes könyvanyag elzártsága. Bár a barokk könyvtárterem záró pecsétjét sértetlenül találták, úgy látszik Waldapfel Eszter mégsem tartotta eléggé biztonságosnak a terem helyzetét, mert az ott lévő kézíratos anyag három

legértékesebb darabját átvitte a főiskola igazgatói irodájába, hogy a már ott lévő könyvekhez a fali szekrényben helyezték el. Erről az átadásról szabályos elismervény készült:¹⁰

„Elismervény. Alulírott elismerem, hogy Waldapfel Eszter elvtársnőtől megőrzésre és elhelyezés céljából átvettem:

1. Mikes Kelemen Törökországi levelei c. eredeti művet (autográf kézirat)
2. Szathmári Békesség, vagyis Gróf Pálfi Dicsősége c. művet. (Kézirat)
3. Rexum Ungarocarum Libri (Kulinovics). c. szintén kéziratot művet. Eger, 1954. március 18.

Zétényi Endre
igazgatóhelyettes”

Az elismervényt aláírta Waldapfel Eszter és Iványi Sándor is. (A címek után zárójelben lévő megjegyzések Waldapfel Eszter kézzel írott bejegyzései).

1954 tavaszán már Nagy Imre kormány volt hivatalban. A rendkívül súlyos gazdasági és belpolitikai helyzetben még a rákosista pártvezetés is úgy látta, a belső konszolidációhoz szükség van az egyházakkal, különösen a legnagyobb vallásos tömeget összefogó katolikus egyházzal kialakult feszült viszony enyhítésére. Lényegében a tömegbázis szélesítése volt a célja az 1954 augusztusában létrehozott Hazafias Népfrontnak is, ahol már egyes egyházi vezetőket is szóhoz engedtek jutni. A Hazafias Népfront első kongresszusa október 23–24-én ülésezett, s kormányzati szinten lehet gesztusnak szánták, hogy 1954. október 30-án az egri egyházmegye visszakapta a barokk könyvtártermet. A barokk terem ismét megnyílt a látogatók előtt, az OSZK pedig vállalta a könyvtár támogatását és szakmai ellenőrzését. Az átadásról szóló jegyzőkönyv tanúsága szerint azonban ennél többről is szó volt: „Az állománynak az épület földszinti helyiségében lévő része, az eredeti könyvtárhelyiség rendelkezésre bocsátást követően fog a kötetek visszahelyezése után, leltárilag visszaadásra kerülni”.¹¹ Az idézet azt mutatja, hogy a minisztériumnak szándékában állt az eredeti állapot belátható időn belüli visszaállítása.

A barokk terem hivatalos átadását 1954. október 21-én megelőzte a főiskola igazgatói irodájában őrzött könyvritkaságok átadása. Mivel ezekhez a könyvekhez az őrizetükön kívül a főiskolának semmi köze nem volt, az átadás aktusát az OSZK két munkatársa végezte el. A könyvek átadásáról és átvételéről a következő jegyzőkönyv készült:¹²

¹⁰ EKF Irattára. Tört. ért. ir. 1(a).

¹¹ A jegyzőkönyvi idézet Antalóczy Lajos korábban idézett tanulmányából való. Emlékkönyv 48. o.

¹² EKF Irattára. Tört. ért. ir. 1(a).

J e g y z ő k ö n y v

Készült Egerben 1954. október 21-én az érseki Könyvtár anyagának átadása ügyében.

Jelen vannak: Iványi Sándor érseki könyvtáros, Falvi Zoltán és Dörnye Sándor az Országos Széchényi Könyvtár, valamint Zétényi Endre a Pedagógiai Főiskola igazgatóhelyettese.

Fentiek megállapítják, hogy a Pedagógiai Főiskola igazgatói irodájában lévő és az érseki könyvtár kimagasló értékeit tartalmazó szekrényen lévő pecsét sértetlen. A szekrény felnyitása után az ott lévő értékeket a szekrényben lévő leltárral összevetették és megállapították, hogy az 1952. február 28-án a szekrényben elhelyezett értékek hiánytalanul megvannak.

A szekrényben elhelyezett értékeket az Országos Széchényi Könyvtár kiküldöttei további megőrzésre visszaadják az érseki könyvtárosnak. A szekrényben elhelyezett értékek a következők voltak:

1. Petrus Blasensis: Tractatus Theologici de Sancto Job. Papírkódex a XIII. századból. J.n.
2. Mikes Kelemen: Törökországi Levelek. A szerző eredeti kézírata. Külön elhelyezve páncélszekrényben U2.III.7.
3. Horae Beatae Mariae Virginis. Hártakódex a XIV. szd.-ből U2.VI.8.
4. Pompéry-kódex 1574-ből, magyar nyelven U2.III.6.
5. Breviarium per anni circulum Hártakódex. XIV. szd. U2.VI.11.
6. Dante-kódex, Papír és hártakódex. 1417. P.V.1.
7. Miskolczy László-féle Missale. 1394. Hártakódex. U2.VI.5.
8. Sacrobosco: Tractatus Astronomicus. Hártakódex. XV. sz. U2.VI.1.
9. Tractatus Theologici. Hártakódex. XXV. sz. M2.IV.8.
10. Tabulae et Apologiae Morales. XV. sz. papírkódex tollrajzokkal U2.III.3
11. Német misztériumjátékok a XV. századból. Papírkódex. P.V.6.
12. Arithmetica Practica. Lőcse, 1701. Régi magy. nyomt. U2.III.5.

A fentiekén kívül a szekrényben találták és ugyancsak átadták az érseki könyvtárosnak az Országos Széchényi Könyvtár által 1953. májusában a Rákóczi kiállítás céljára kikölcsönzött V.II.8. és X.III.29. jelzetű kézirat köteteket,

amelyeket 1954. március 18-án Waldapfel Eszter az Országos Széchenyi Könyvtár helyettes vezetője hozott vissza és helyezte el a szekrényben.

A fenti kéziratok és könyvek átadása után a Pedagógiai Főiskola igazgatóságának őrizetében több könyv vagy kézirat nem marad.

k.m.f.

Iványi Sándor
érseki könyvtáros

Falvi Zoltán
Országos Széchenyi Könyvtár

Dörnyei Sándor
kiküldöttei

Zétényi Endre
Ped. Főisk. igazgatóhelyettes”

Az egyházmegyei könyvtár teljes rehabilitációja az 1954. október 30-i jegyzőkönyvben mutatott jó szándék ellenére sem valósult meg. 1955–56-ban két évig tartó vita volt az oktatási és népművelési minisztérium között a kiskönyvtár sorsáról. A Népművelési Minisztérium az eredeti állapot helyreállítása mellett volt, az Oktatási Minisztérium pedig a tanárképzés elsőbbségét hangoztatva tanteremnek kívánta továbbra is hasznosítani. A problémát 1956 októberéig nem oldották meg, az 1956-os forradalom leverése után pedig a kérdés évtizedekre lekerült a napirendről. Közben 1956. április 25-én meghalt Czapik Gyula érsek, s utóda Brezanóczy Pál apostoli kormányzó a túrhetetlen állapot megszüntetése érdekében 1959-ben kibontatta a kápolna padsorait, s a kiskönyvtár berendezését és könyvanyagát a földszintről a kápolnába szállíttatta fel. A kápolna melletti sekrestyében feldolgozót rendezett be, s Iványi Sándor és két munkatársa hihetetlenül kemény munkával egy év alatt kölcsönözhető állapotba tették a könyvtárat. A kialakított kis szoba volt a vezetői iroda, a feldolgozó, a kölcsönző és itt fogadták a látogatókat is. Még három évtizedig ez a kis szoba volt a mindenes helyisége a hatalmas könyvtárnak, s innen távozott el a lélek halhatatlan útjára 1983-ban Iványi Sándor is.

Az 1980-as évek közepén már lényegesen javultak a könyvtár működési feltételei. Az enyhülő politikai légkörben a könyvtár egyre nagyobb támogatást kapott hazai és külföldi társintézményektől. Ekkor már a Művelődési Minisztérium is rendszeres támogatásában részesítette a könyvtárat, ami lehetővé tette egy főkönyvtárosi állás biztosítását és a legszükségesebb munkák elvégzését. Ebben a helyzetben dr. Antalóczi Lajos, a könyvtár 1983-ban kinevezett új vezetője elérkezettnek látta az időt a könyvtár sorsának végleges rendezésére. 1989. augusztus 28-án levelet írt Glatz Ferenc művelődési miniszternek, aki amelyben részletesen leírta a könyvtár négy évtizedes kálváriáját és kérte a minisztert az

eredeti állapot visszaállítására. A beadvány támogatását külön levélben kérte a minisztertől Seregély István egri érsek is.¹³

A válasz nem váratott sokáig magára. 1989. szeptember 14-én minisztériumi főtisztviselőkből álló küldöttség érkezett Egerbe, hogy a főiskola, az egyházmegye és a könyvtár vezetőivel tárgyaljon a kiskönyvtár termeinek visszaadásáról. A megbeszélésen a minisztérium vállalta a termek helyreállítását, a főiskola pedig a könyvtár energia ellátását. A megállapodásról Glatz Ferenc 1989. október 11-én levélben tájékoztatta Seregély István egri érseket. Nagy erővel megindult a helyreállítási munka, s 1991 augusztusában a kápolnában tárolt könyvanyag visszatérhetett eredeti helyére, s szeptember 7-én – azon a napon, amikor a főiskola felvette Eszterházy Károly nevét – ünnepélyesen megnyitotta termeit a könyvtár használói előtt.

¹³ Emlékkönyv, 54. o.

Heves vm.
Tankerületi Főigazgatója
Eger, Klapka-u.7. Tel.234.
Postafiók: 76.

M á s o l a t

2817/1949.Főig.sz.

J e g y z ő k ö n y v

Felvétetett a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter Ur 1254-13.001-9/1949 számú rendelete alapján a Liceum teljes államosítása ügyében.

Jelen vannak: Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató,mint a Kultuszminiszter Ur képviselője, Marton Ferenc Tanker.Főigazgatóság oktatási elnöke; Dr.Némedi Lajos állami Ped.Főiskola igazgatója; Laczkó András állami Ped.Főiskola helyettes igazgatója; Olaj István a volt felekezeti Liceumnak az Egri Érsek által megbízott gondnoka és Varga Istvánné, Aradi Erzsébet jegyzőkönyvvezető, Tanker.Főigazgatóság leírója.

Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató ismerteti a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter Ur 1254-13.001-9/1949 számú rendeletét,melynek értelmében a Miniszter Ur utasítja Heves vm.Tanker.Főigazgatóját,hogy a Liceum épületét a benne levő kápolna kivételével állami tulajdonba vegye.

Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató az 1948:XXXIII.t.c.6§-nak /1/ bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján kiadott 8000/1949 V.K.M.számú rendelet alapján állami tulajdonba veszi a volt római katolikus Liceum épületének a következő, még állami tulajdonba nem vett részét:

- 1./ A Liceum tornyának összes helyisége.
- 2./ A nagy könyvtárat berendezésével együtt.
- 3./ A kis könyvtárat berendezésével együtt.
- 4./ Az eddig állami tulajdonban nem vett torony helyiségeinek berendezési tárgyait.

Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató felhívja Olaj István urat a volt római Katolikus Liceumnak egri Érsek által kirendelt gondnokát, hogy a fent megnevezett helyiségeknek kulcsait adja át, az állami Pedagógiai Főiskola Igazgatóságának. Egyben ismételten megállapítja Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató, az idézett 8000/1948 V.K.M.számú rendelet 1 §-ának /1/ bekezdése alapján,hogy a fent megnevezett helyiségek és berendezési tárgyak a 1254-13.001-9/1949 V.K.M.számú rendelet alapján nem esnek a fentebb idézett T.1.§ /2/ alá; tehát a kápolna kivételével, melyre az 1254-13.001-9/1949 V.K.M.számú rendelet ~~hatályát~~ alkalmazta a 8000/1948 V.K.M.számú rendelet alapján a T.1.§ /2/ hatályát, a fentebb megjelölt összes helyiségek felszerelésükkel együtt állami tulajdonba kerülnek.

Olaj István ur a volt római katolikus Liceum az egri Érsek Ur által megbízott gondnoka kijelenti,hogy ő nem illetékes a fent idézett rendeletek végrehajtásában,mivel erre az egri Érsek Urtól felhatalmazást nem kapott.

Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató ezért közvetlenül Főtisztelendő Dr.Czapik Gyula Egri Érsek Urat a fent idézett rendeletek alapján felkéri, hogy a nevezett helyiségek kulcsait átadni szíveskedjék az állami pedagógiai Főiskola Igazgatóságának, erre név szerint meghatalmazott Dr.Némedi Lajos Igazgatónak és Laczkó András helyettes Igazgatónak. A nevezett személyeknek a meghatalmazást Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató a jegyzőkönyv mellékleteként csatolja.

Dr.Horváth Miklós Tanker.Főigazgató utasítja az állami Pedagógiai Főiskola Igazgatóságát,hogy a nagy- és a kis könyvtár helyiségében levő könyveket használatba ne vegyék, mivel ezen könyvek tulajdon jogát a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter ur a 8000/1948 V.K.M.számú rendelet 9 §-ának /2/ bekezdése értelmében dönti el.

Jegyzőkönyv felolvasatván aláíratott.
Eger, 1949. szeptember 10.-én.

Dr.Horváth Mihály s.k. Tankerületi Főigazgató	Laczkó András s.k. Áll.Ped.Főisk.helyettes ig.
Marton Ferenc s.k. Tanker.Főig. okt. elnöke	Dr.Némedi Lajos s.k. Ped.Főisk.igazgatója
Olaj István s.k. A Róm.Kat.Liceum épületé- nek az egri Érsek Ur által megbízott gondnoka	Varga Istvánné s.k. jegyzőkönyvvezető

A másolat hiteles:

A Liceum 1949. szeptember 10-i teljes államosításának jegyzőkönyve

1950. okt. 20

Volt érseki könyvtár egy
részének áthelyezése.

Országos Könyvtári Központ Vezetőjének

Budapest

Kérésre az OKK engedélyt adott arra, hogy a főiskola épületében lévő érseki könyvtár egy részét, az u.n. kiskönyvtárt az I. emelet 43-44 sz. alatti helyiségekből a főiskola épületének egy arra alkalmas más részében helyezgük el s a megürült helyiségeket a főiskola wéljaira igénybe vegyük.

A könyvek átszállítását október 4-től október 17-ig hajtottuk végre kisebb részében a főiskolai hallgatóság segítségével, nagyobb részében pedig napszámokkal. A könyvanyagot a földszint 10. sz. helyiségben és a belőle nyíló 2 kisebb szobában helyeztük el. Az átrakásnál ügyeltünk arra, hogy a könyvek állományában károsodás ne történjék és a könyvek amennyiben egyáltalán valamiféle rendszer szerint voltak a könyvespolcokra beállítva, lehetőleg ismét ugyanabban a sorrendben kerüljenek a polcokra. A könyvanyag további biztonságáról gondoskodtam.

Röviden összegezni szeretném észrevételeimet a könyvanyag ezen részének állapotáról: Amikor az I. emelet 43-44 sz. helyiségekbe behatoltunk, a könyvanyag egy jelentős részét az ablaknyitásokban a földre lerakva találtuk minden felismerhető rendszer nélkül. A könyvanyag egy kis része a padlóra élére volt lerakva, mert egy régebbi csaprepedés miatt ezeknek a könyveknek, a jelek szerint, a száritása vált szükségessé. A könyvanyag egy további jelentékeny része minden helyrajzi megjelölés nélkül pecsét és szám nélkül volt berakva a szekrényekbe. A könyvanyagnek több mint a fele sorszámmal ellátva bizonyos rendszer szerint volt a polcokba berakva. A könyvtárra vonatkozó katalógusokat és katalóguscédulákat mind érintetlenül átszállítottam egy külön helyiségbe. Megjegyzem azonban, hogy a katalógus dobozoknak nagy része, jóval több mint a fele teljesen üres volt. A helyiségekben található minden kéziratot és könyvritkáságot/ezek is a legteljesebb rendtelenségben hevertek itt-ott/ igazgatói irrodám fali szekrényeiben helyeztem el és őrizem. Emlékezetem szerint a felzabadás előtt a volt érseki könyvtár másik részében, a nagy könyvtár terem közepén, volt egy kiállítási szekrény. Mőhany kőtetet sikerült most megtalálni ezek közül a kiállított könyvek közül, gőmkapocccsal megfűző lapra rá vannak erősítve a könyvhöz fűzött magyarázó szöveg is. Így előkerült a könyvtár legrégibb kézírata is a XIII. századból, valamint egy érdekes XV. századbeli nemet állatméséket tartalmazó kódex.

A MOK több ízben lőntjárt megbízottjai szerint az érseki könyvtárnak másik, tehát szebb és értékesebb részét, amely a freskós nagy teremben van elhelyezve, műemléknek kellene nyilvánítani és így már is ki lehetne vonni minden további nélkül az egyházi kézsből. A könyvtárnak ez a része egyházmegyei pecsét alatt áll és a kulcs is a papoknál van.

Korábbi átiratokra hivatkozva, kérem, sziveskedjenek intézkedni az érseki könyvtár most átpakolt anyagának sorásáról, esetleges helyszini szemle alapján.

Dr. Némédí Lajos
igazgató

Dr. Némédí Lajos főiskolai igazgató tájékoztató levele az OKK-nak a „kiskönyvtár” anyagának átszállításáról

Elismervény.

Alulírott elismerem, hogy Waldapfel Eszter elvtársnőtől megőrzés és elhelyezés céljából átvettem:

- 1./ Mikes Kelemen Törökországi levelei, a. eredeti művet, (autográf kézirat)
- 2./ Szathmári Békesség vagyis Gróf Pálfi Dicsősége c. művet. (kézirat)
- 3./ Rextum Ungaricana c. szántén kézírásos művet.
(kézirat (Hulsmann))

E g e r, 1954. március 18.-

Zétényi Endre
/ Zétényi Endre /
igazgatóhelyettes

átadtam

Waldapfel

Eger 1954. III. 18.

Iványi Sándor
könyvtáros

Elismervény Mikes Kelemen kéziratának a főiskola igazgatói irodájába való elhelyezésről

Jegyzőkönyv.

Felvétett a Pedagógiai Főiskola épületében 1954. március 18-án. A Népművelési Minisztérium megbízásából Kondor Istvánné elvtársnő és az Országos Széchenyi Könyvtár részéről Dr. Waldapfel Eszter megnézték a épületben fekvő érseki könyvtárakat. A nagy barokk könyvtárterem pecsétjét épen találták, távozás után ismét az Országos Széchenyi Könyvtár pecsétjével lepecsételték. A földszinten a volt nyomdába elhelyezett könyvtárrészleg ajtaján a pecsét nem volt rajta. Ennek ellenére távozáskor ezt az ajtót is lepecsételték. A látogatásnál ~~jelen~~ volt Iványi Sándor érseki könyvtáros.

E g e r, 1954. március 18.

Kondor Istvánné
/Kondor Istvánné/
Népműv. Min. megbízásából

László Éva
/László Éva/

Elek Erzsébet
/Elek Erzsébet/

Waldapfel Eszter
/Waldapfel Eszter/
Orsz. Széchenyi Könyvtár
megbízásából

Jegyzőkönyv Waldapfel Eszter 1954. március 18-i látogatásáról

J e g y z ő k ö n y v

Készült Sgerben 1954. október 21-én az Érseki Könyvtár anyagának átadási ügyében.

Jelen vannak: Iványi Sándor érseki könyvtáros, Falvi Zoltán és Dörnyei Sándor az Országos Széchényi Könyvtár kiküldöttei, valamint Zétényi B. a Pedagógiai Főiskola igazgatóhelyettese.

Fentiek megállapítják, hogy a Pedagógiai Főiskola igazgatói irodájába lévő és az érseki könyvtár kimagasló értékeit tartalmazó szekrényben lévő pecsét sértetlen. A szekrény felnyitása után az ott lévő értékeket a szekrényben elhelyezett leltárral összevetették és megállapították, hogy az 1952. február 28-án a szekrényben elhelyezett értékeke hiánytalanul megvannak.

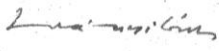
A szekrényben elhelyezett értékeket az Országos Széchényi Könyvtár kiadottai további megőrzésre visszaadják az érseki könyvtárosnak. A szekrényben elhelyezett értékek a következők voltak:

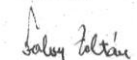
1. Petrus Blasensis: Tractatus Theologici de Sancto Job. Papirkodex a XIII. századból. J.n.
2. Mikos Kelemen: Törökországi Levelek. A szerző eredeti kézírata. Külön elhelyezve páncélszekrényben. U2.III.7.
3. Horac Beatae Mariae Virginis. Hártaykodex a XIV. szd.-ből. U2.VI.3.
4. Pompéry-kodex 1574-ből, magyar nyelvben. U2.III.6.
5. Breviarium per anni circulum. Hártay-kodex. XIV. szd. U2.VI.11.
6. Dante-kodex. Papir és hártay. 1417. P.V.1.
7. Mikszolcz László-féle Missale. 1394. Hártay. U2.VI.5.
8. Sacrobosco: Tractatus Astronomicus. Hártay. XV. sz. U2.VI.1.
9. Tractatus Theologici. Hártay-kodex. XXV. sz. M2.IV.3.
10. Tabulae et Apologiae Morales. XV sz. papirkodex, tollrajzokkal. U2.III.3.
11. Német misztériumjátékok a XV. századból. Papir-kodex. P.V.6.
12. Arithmetica Practica, Löcse, 1701. Régi magyar nyomt. U2.III.5.

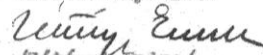
Fentiekon kívül a szekrényben találtak és ugyancsak átadták az érseki könyvtárosnak az Országos Széchényi Könyvtár által 1953. májusában a Rákóczi kiállítás céljára kiküldésből V. II. 8. és X. III. 29. jelzetű kézirat köteteket, amelyeket 1954. március 18-án Waldapfel Eszter az Országos Széchényi Könyvtár helyettes vezetője hozott vissza és helyezte el a szekrényben.

A fenti kéziratok és könyvek átadása után a Pedagógiai Főiskola igazgatóságának őrzetében több könyv vagy kézirat nem marad.

k.m.f.

/Iványi Sándor/
Érseki könyvtáros

 /Falvi Zoltán/, /Dörnyei Sándor/
Országos Széchényi Könyvtár kiküldöttei

/Zétényi Endre/
Ped. Főisk. igazgatóhelyettes.

Az igazgatói irodában őrzött könyvek átadási jegyzőkönyve 1954. október 21-én